

СТАНОВИЩЕ

за научните трудове и учебната дейност
на ас. д-р ГАЛИНА ДИМИТРОВА КОВАЧЕВА,
представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност
„доцент” в професионално направление 3.6. „Право”, научна специалност
„Криминология”, обявен в ДВ, бр. 51 от 07.07.2015 г. за нуждите на
ВСУ „Черноризец Храбър”

Разработил: проф. д.ю.н. ЮЛИЯ ДОНЧЕВА БОЯДЖИЕВА,
Научноизследователски институт по криминалистика и криминология при
МВР (до 2010 г.), Българска асоциация по криминология,
професионално направление 3.6. „Право”, научна специалност
„Криминология”

Настоящото становище е изготвено въз основа на документи, постъпили по конкурс, обявен от ВСУ „Черноризец Храбър” (ДВ, бр. 51 от 07.07.2015 г.) и на интернет страницата на Университета за нуждите на катедра „Правни науки” към Юридическия факултет. Представените по конкурса документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Инструкция №6 към Наредба №3 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър”. Процедурата по конкурса е коректно спазена.

1. Общо представяне на получените материали

За участие в обявения конкурс е подал документи **един кандидат:** ас. д-р Галина Димитрова Ковачева от катедра „Правни науки” при ЮФ на ВСУ.

За участие в конкурса кандидатката е представила списък от общо 9 заглавия с общ обем 325 печатни страници, които класифицирам така: монографии – 1 брой; части от учебно помагало – § 3 и § 5 на гл. първа; § 1 на гл. втора; статии, публикувани в Известия на Съюза на учените – Варна, серия „Хуманитарни науки” – 2 броя; публикувани в сборници доклади, представени на конференции на ВСУ, БСУ и СУ, една от които е международна и 3 – с международно участие – общо 4 броя; доклад под печат, изнесен на научна конференция на ВСУ с международно участие – 1 брой.

За изготвяне на становището не приемам двете статии и 4-те публикувани доклада, тъй като съдържателно произтичат от изложението на монографията и не съдържат нещо различно като информация и изводи.

Тези шест публикации оценявам като елементи на популяризаторската и публикационната работа на кандидатката по време на работата ѝ върху монографичната разработка.

За изготвяне на становището приемам 3 публикации с общ обем 268 печатни страници:

- монографията „Корпоративна престъпност” (Варна, изд. ВСУ, 2015);
- посочените по-горе части от учебното помагало „Превенция на престъпността на непълнолетните в Република България” (Варна, изд. ВСУ, 2013);
- доклада ”Корпоративни престъпления с имущество от фондове на ЕС”, *под печат* в Алманах на ВСУ, серия „Юридически науки и обществена сигурност”.

2. Данни за кандидатката

Ас. д-р Галина Ковачева завършва специалност „Право” в Икономическия университет – Варна през 1999 г. През периода 2000–2001 г. е съдебен кандидат към Варненския окръжен съд. През 2001–2004 г. работи като юрисконсулт в одиторски фирми и фирма за правни консултации. През март 2004 г. придобива адвокатска правоспособност и е вписана в Адвокатската колегия – гр. Варна. От декември 2004 г. е

на преподавателска работа във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър” като асистент по криминология.

През декември 2012 г. защитава докторска дисертация като докторант на самостоятелна подготовка във ВСУ на тема „Превенция на престъпността на непълнолетните” с научен ръководител проф. д.ю.н. Боян Станков и придобива образователно-научната степен „доктор” по специалността „Криминология”.

От 2007 г. Галина Ковачева членува в Българската асоциация по криминология и от 2010 г. – в Съюза на учените – гр. Варна.

2. Обща характеристика на научната продукция на кандидата

Според тематиката им предложените за рецензиране/изготвяне на становища авторски публикации са насочени изключително към криминологичните проблеми на явлениято „корпоративна престъпност”. Само учебното пособие (частите от него, които са допълнение към дисертационната ѝ разработка) е по проблемите на престъпността на непълнолетните.

Всички представени за рецензиране/изготвяне на становища публикации на ас. д-р Г. Ковачева са самостоятелни и са нейно лично дело. На много места в монографичната разработка тя изразява лични позиции, например относно: обхвата на юридическите лица с корпоративно устройство (стр. 17–18); липсата на необходимост от въвеждането на корпоративна наказателна отговорност в България (стр. 28–29); категориите лица, които могат да бъдат извършители на престъпления от корпоративен тип (стр. 29–30); несъразмерно ниската наказателна отговорност за извършителите на корпоративни престъпления (стр. 184–185) и др.

Има процес на развитие и изменение на авторски виждания, като виждането ѝ относно определението за корпоративна престъпност. В първия вариант на разработката, под влияние на ползваната чуждестранна литература, към корпоративната престъпност се причисляваха и корпоративните нарушения. Това може да се види от доклада „Феноменът „корпоративна престъпност” – предизвикателство пред правната теория и практика”, изнесен на лятната научна сесия на ЮФ на ВСУ през юни 2013 г.

В методологично отношение монографичната разработка е резултат от обемистото и сериозно изследване на трудната и в някои аспекти спорна материя за корпоративната престъпност – явление, което нелесно се откроява и диференцира. Проучен е голям обем национални нормативни и други актове и стратегии за превенция и контрол, международни правни актове на ООН, Европейския съюз и Съвета на Европа, решения на Европейския съд по правата на човека по състави на престъпления, относими към корпоративната престъпност, разностранна чужда и българска научна литература.

Методиката на научното и в частност на проведеното емпирично изследване е издържана съгласно изискванията на криминологичния познавателен процес.

С оглед на всичко това считам, че представените трудове отговарят на изискванията за академични публикации.

Кандидатката *не е посочила станали ѝ известни същински цитирания на нейни публикации*. Посочени са множество отбелязвания в информационни бюлетини на НБ „Св. Св. Кирил и Методий”, в регионални и университетски библиотеки и в специализирани интернет сайтове на издаденото през 2013 г. учебно помагало за престъпността на непълнолетните, както и на 5 от публикуваните статии и доклади.

Искам да отбележа, че основният труд „Корпоративна престъпност”, с който кандидатката участва в конкурса за доцент, е от лятото на 2015 г. и още не е станал известен в научните и професионалните среди.

3. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидатката

Ас. д-р Галина Ковачева води лекционни и семинарни занятия с необходимия хорариум по учебните дисциплини „Криминология” и „Престъпност на непълнолетните” на студентите в редовна и задочна форма на обучение от специалностите „Право” и „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред”. В предходни учебни години е чела лекции и водила семинари и по други криминологични дисциплини, както и по наказателно право и процес.

Има участие в допълването на лекционния курс по дисциплината „Престъпност на непълнолетните” с въпроси, свързани с организацията и взаимодействието в системата за превенция и контрол над престъпността на непълнолетните, както и в разработването на учебните програми по преподаваните дисциплини.

В преподавателската си работа използва съвременни форми и методи на обучение на студентите – тестове, казуси по наказателни дела, съчетаващи теоретичните и практическите аспекти на изучаваната материя (от миналата учебна година използва казуси включително и по дисциплината "Криминология").

Успешно е завършила два курса „Методика на академичното преподаване” и „Съвременни образователни технологии” по проект „Създаване и апробиране на система за кариерно израстване на преподавателите във ВСУ „Черноризец Храбър”.

Работа със студентите. Ас. д-р Галина Ковачева е съръководител на Правната клиника към ЮФ на ВСУ. Ръководи правните консултации, които студенти дават на граждани с неравностойно социално положение по време на дежурства, провеждани в приемна в гр. Варна, предоставена от Асоциация "Да съхраним жената". През пролетта на 2015 г. организира симулиран процес по казус от наказателно дело за престъпление, извършено от непълнолетни. На този процес студенти от Правната клиника запознават учениците от няколко училища с наказателноправния режим по дела за престъпления, извършени от непълнолетни. Към инициативата проявяват интерес и други училища и има идея за създаване на отбори от студенти и ученици от горните гимназиални класове за решаване на казуси.

Оказва методическо и организационно ръководство на студентите от Групата за изследване на престъпността в качеството ѝ на координатор при провеждането на представително изследване на виктимизацията на студентите от ВСУ през 2009 г. и подготовката на докладите за представянето на студентската конференция през май 2010 г.

Г. Ковачева е определена за тютор на курс в специалност „Право”, като за изминалата учебна година е била тютор на II курс, редовно обучение. Била е научен ръководител на студенти-юристи на индивидуален план на обучение.

Административно-организационна дейност. От 2005 г. ас. Галина Ковачева е член на Катедрения съвет на катедра „Правни науки” при ЮФ на ВСУ. През последните учебни години е член на оперативния щаб по кандидат-студентската кампания към зам.-ректора по учебната дейност на ВСУ.

Участва в работните групи на ВСУ по изготвянето на доклади във връзка с институционалната и програмните акредитации и акредитацията на докторската програма по криминология, както и на докладите за следприватизационния контрол. Участва в актуализацията на вътрешнонормативната уредба на ВСУ.

Активен участник е в организирането на научните конференции „Лятна научна сесия на ЮФ на ВСУ”.

4. Научни и научно-приложни приноси на кандидата

А. Приноси в криминологичната теория

Трудът „Корпоративна престъпност” е посветен на проблема за корпоративната престъпност, който става все по-актуален в национален и глобален мащаб. С изключение на курса по криминология на проф. Б. Станков „Криминология. Видове престъпност”, в който накратко са разгледани основните моменти на проблема, материята за корпоративната престъпност не е проучвана и не е открито за условията

на България. В този смисъл трудът „Корпоративна престъпност”, представлявайки монографична разработка на криминологичните аспекти на корпоративната престъпност, е новост за българската криминологична литература, в което виждам основния и съществен принос на научната продукция на кандидатката. Това е нов раздел от специалната част на българската криминологична наука, посветен на корпоративната престъпност като обособен тип престъпност.

По-конкретно теоретични приноси виждам в следните направления.

А.1. По отношение на понятийния апарат. Не може да се каже, че Г. Ковачева дава оригинално определение на **понятието „корпоративна престъпност”** като криминологична категория (глава първа, § 1, т. 2 от монографията), още повече, че терминологично читателят има, макар и най-обща представа за съдържанието на явлението. В общи линии авторката се придържа към определенията на П. Грабоски, Дж. Брайтуайт, Б. Станков и други автори, като прави собствено прецизиране на определението. Приносът на авторката е в това, че прави специален анализ на различните авторски мнения с извеждане на понятието. Освен това, нещо много важно от криминологична гледна точка – разглеждат се основните характеристики на корпоративната престъпност, които я обособяват като нехомогенно и нетрадиционно социално-правно явление, със значителна латентност, висока и дифузна виктимизация и много висока материална и социална цена.

В съдържателен план, чрез открояване на спецификите ѝ, корпоративната престъпност е съотнесена и разграничена от сходни по определени признаци категории престъпност: „престъпност на белите яки”, „икономическа престъпност”, „организационна престъпност”, „организирана престъпност”.

Авторката привежда аргументи и обосновава съдържателния обхват и **на понятието „корпорация”** от гледна точка на правно-организационните форми на търговските дружества в България. По този начин, според своята позиция, тя обособява корпоративната престъпност в рамките на по-широкото явление „организационна престъпност” (престъпност, чиито субекти са легитимни организации от всякакъв вид).

А.2. Направена е класификация на корпоративните престъпления. Многобройните и разнообразни по своето естество видове корпоративни престъпления са групирани в три групи според кръга от субекти, които са виктимизирани от тези деяния: корпоративни престъпления срещу гражданите и обществото, срещу работниците и служителите, срещу корпорации и други юридически лица. Към тази класификация авторката се придържа и при анализа на корпоративната престъпност в България. Направен е преглед на съставите на престъпления в българския Наказателен кодекс, които съответстват на корпоративните престъпления от тези три групи, като по този начин се очертават наказателноправните граници на явлението. С оглед на голямата обществена опасност и разпространеност на явлението „корпоративна корупция” на него е отделено специално място.

В приетия за изготвяне на становище доклад този анализ е допълнен с разглеждането на корпоративни престъпления с имущество от фондове на ЕС от гледна точка на това доколко наказателноправната защита е приведена в съответствие с правото на ЕС за постигане на необходимия превантивен ефект.

А.3. Представена е феноменологията на корпоративната престъпност в България (глава трета на монографията). На базата на резултатите от проведеното представително за страната емпирично изследване на наказателни дела от общ характер за престъпления, извършени от името и в интерес на корпорации, за пръв път, макар и с неизбежните в случая условности, се дава представа за размерите на санкционираната престъпност в България с белезите на корпоративна криминална дейност, за обема и факторите за латентност, за характеристичните особености на корпоративните престъпници със синтезиране на **типичния профил на корпоративния престъпник**. Представени са **характерните способности** за извършване на престъпления с корпора-

тивен характер. Възлов момент в разработката е *детерминираността на явлението*, с анализ на криминологичните теории за генезиса на корпоративната престъпност, както и на различните групи причини, генериращи и възпроизвеждащи престъпни деяния, извършвани в интерес на дружества с корпоративно устройство в България.

А.4. Направен е анализ на нарушенията от корпоративен тип (глава втора на труда). По своя генезис и начин на съществуване в икономическата и правната действителност явлението „корпоративна престъпност” има една много важна специфика, а именно, че то е „тежката част” на явление, имащо фон със значителна мащабност – това е съвкупността на нарушенията, извършвани от корпорации и в интерес на корпорации. Изучаването на корпоративните нарушения насочва към причините за корпоративните престъпления, тяхната висока степен на латентност и мерките за превенция и контрол. Това прави разглеждането им задължително при изследването на проблема за корпоративната престъпност. Убедителни са аргументите на авторката, че във връзка с тази престъпност следва да се анализират само административните, но не и дисциплинарните и гражданскоправните нарушения. Изчерпателно е представянето на различните видове нарушения с характер на корпоративни по българското законодателство: нарушения на трудовото и осигурителното законодателство; на права на индустриална собственост; против потребителите; против паричната и кредитната система; против финансовата и данъчната система; против конкурентите на пазара; екологични нарушения; обогатяване с имущество, придобито от престъпна дейност. Стойностен е анализът във връзка с разграничаването на съставите на корпоративни престъпления от деяния, осъществяващи сходен фактически състав, но явяващи се административни нарушения по смисъла на Закона за административните нарушения и наказания.

Б. Научно-приложни приноси

Научно-приложните достижения на ас. д-р Г. Ковачева са в следните направления.

Б.1. Обогатяване на емпиричната база на българската криминология. Направено е първо по рода си за страната *емпирично изследване на корпоративната престъпност*, включващо проучване на наказателни дела, решения на ВКС, статистически данни.

Направеният *контент-анализ на материали от печатни средства за масово осведомяване с оглед медийното отразяване на корпоративната престъпност* също е единствен по рода си за България. Информацията е правилно систематизирана, интересна и представя важен аспект на обществената система за превенция и контрол над корпоративната престъпност.

Б.2. С научно-приложен характер е разработената проблематика относно **превенцията и контрола над корпоративната престъпност** (глава четвърта на монографията). Разгледано е международното сътрудничество в борбата с корпоративната престъпност, отразено в работата и документите на конгресите на ООН по превенция на престъпността и третиране на правонарушителите, и в редица инициативи и правни актове на ООН, специално насочени към един или друг аспект на престъпността на корпорации и нейното противодействие. Представени са прилаганите стратегии за превенция и контрол на явлението, основани на разбирането, че борбата с него трябва да се води на национално и международно ниво. Специално внимание е отделено на антитръстовото законодателство в САЩ като илюстрация на цялостен модел на държавна политика по отношение на корпоративната престъпност.

С информативна и приложна стойност е представянето на държавната и обществената система за превенция и контрол над корпоративната престъпност в България.

Авторски приносен момент е *предложената система от мерки за превенция на корпоративната престъпност в условията на България (глава четвърта, §2, т.*

1; заключение): мерки от законодателен характер в сферата на наказателното и административното право; мерки, свързани с лицензионните и разрешителните режими; мерки от организационен, иформационен и технически характер; мерки за съвместна дейност на корпорациите срещу нелоялна конкуренция; мерки от образователен характер.

Акцентирам на обстоятелството, че е засегната и проблематиката, свързана с **контрола над корпоративната престъпност (глава четвърта, §2, т. 2)**. Въпросът за контрола над престъпността като цяло и отделни нейни видове рядко е разглеждан в криминологични изследвания и трудове. Той обаче има съществено значение за формирането на криминологичните политики в противодействието на престъпността, в случая на криминологичната политика за противодействие на корпоративната престъпност.

На редица места в разработката има **предложения де леге фереда** за повишаване, от гледна точка на авторката, на ефективността на наказателното и административното законодателство за постигане целите на индивидуалната и генералната превенция. Тя предлага и разработване на **национална стратегия за противодействие на корпоративната престъпност, както и създаване на специализиран орган към Министерския съвет – комисия за противодействие на корпоративната престъпност**. Дали тези предложения са обосновани и отговарят на действителни празноти в законовата уредба и на организационно-управленска необходимост могат да изкажат мнение читателите и други изследователи. Но за нуждите на борбата с престъпността по принцип всяко предложение е полезно и трябва да бъдат преценени неговата резултатност и реална осъществимост.

Б.3. Публикуването на учебното пособие „Превенция на престъпността на непълнолетните в Република България” е полезно за целите на обучението на студентите по съответната дисциплина, за други изследователи и хора от практиката.

Новият § 5 на глава първа е посветен на изключително важния за подрастващите въпрос за стигматизацията. В изложението обаче само са маркирани определени тези, без по същество да е разработен въпросът. Впрочем, ролята на стигматизацията и то на ранната стигматизация като фактор особено за рецидивирание, изисква специално изследване, за да се разграничи влиянието му от това на многократно по-силно действащи фактори като икономическите и социалните. Посочените от авторката тенденции в статистическите данни могат да се обяснят на първо място с коренно променения материално-образователен статус на семействата на децата.

7. Препоръки по отношение на бъдещата работа на кандидатката

Да продължи да следи материали по проблематиката на корпоративната престъпност, да събира и обобщава данни за корпоративни престъпления и нарушения в България и други страни и да подготвя нови публикации.

В бъдещи си публикации да засили вниманието си към пълното и задълбочено представяне и аргументиране на авторски тези и виждания.

Да разработи замислените от нея мултимедийни материали в лекционните и семинарните занятия за засилване интереса на студентите и улесняване овладяването на учебния материал.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Оценявайки в съвкупност преподавателската, научноизследователската и научно-приложната дейност на ас. д-р ГАЛИНА ДИМИТРОВА КОВАЧЕВА, давам своята **положителна** оценка и **препоръчам** на Научното жури да предложи на Научния съвет при ВСУ „Черноризец Храбър” тя да заеме академичната длъжност „доцент” в професионално направление „Право”, научна специалност „Криминология”.

Изготвил становището:

(проф. д.ю.н. Юлия Бояджиева)

С о ф и я, 4 ноември 2015 г.